

Björn Hettne

En regionaliserad världsordning?

Mycket av begrepps- och teoribildningen inom samhällsvetenskapen har haft nationalstaten som sin förutsättning. Denna förutsättning blir allt mindre giltig. Det finns därför ett växande behov av en teori om "världssamhället", även om detta ännu inte helt har tagit form. Vi lever i ett ingenmansland mellan den välkända "nationella världen" som delvis upphört att vara en realitet, och en "transnationell värld" som inte helt tagit gestalt, men som det är den internationella politiska ekonomins uppgift att utforska. Uppgiften begränsar sig visserligen till den ekonomiska och politiska dimensionen, men den är stor nog. I denna uppsats behandlas den roll som den regionala faktorn spelar i framväxten av en ny världsordning.

Återkomsten av det politiska

Intresset för politisk ekonomi i olika varianter har ökat påtagligt. Politisk ekonomi handlar om samspelet mellan "det politiska" och "det ekonomiska", vanligen (men väl förenklat) konkretiserat till att gälla relationen stat-marknad. Detta är en ytterst motsägelsefull relation. Tillräckligt mångfacetterad för att ligga till grund för en egen samhällsvetenskaplig disciplin, men också tillräckligt fokuserad för att möjliggöra en rimlig avgränsning (enligt vad jag skulle vilja kalla "principen om hanterbar tvärvetenskaplighet"). Staten och marknaden bygger på olika sorters logik:

- Nationalstatslogik: innebär att ett politiskt centrum försöker kontrollera och styra den ekonomiska verksamheten utifrån såväl makt- som välfärd-intressen.
- Marknadslogik: innebär att varje ekonomisk verksamhet förläggs där produktivitet och lönsamhet är störst.

Internationell politisk ekonomi (IPE) tar upp ungefär samma frågeställningar som politisk ekonomi fast på ett transnationellt plan. Det vore emellertid missvisande att se IPE enbart som en ren tillämpning av klassisk politisk ekonomi på internationella förhållanden. I många avseenden är IPE en distinkt disciplin med sin egen utvecklingshistoria, av samma skäl som man kan se världssystemet som ett distinkt system och inte enbart som ett aggregat av stater.

Den politiska ekonomins grundproblem är som sagt relationen stat-marknad, och i IPE blir problemet följaktligen den växande motsättningen mellan global interdependens på det ekonomiska området och världens uppdelning i nationalstater på det politiska området. Denna problemställning är unik för den internationella politiska ekonomin och skapar dess speciella karaktär: analys av förhållandet mellan världsekonomi och världsordning.

Detta problem kan i viss mån föras tillbaka på motsättningen mellan stat och marknad, även om det i världsekonomin inte finns någon direkt motsvarighet till staten. Det handlar snarare mer generellt eller principiellt om motsättningen mellan politisk ordning och ekonomisk frihet. "Frihet" innebär i detta sammanhang avsaknad av politiska regleringar av ekonomin, främst

Björn Hettne

En regionaliserad världsordning?

Mycket av begrepps- och teoribildningen inom samhällsvetenskapen har haft nationalstaten som sin förutsättning. Denna förutsättning blir allt mindre giltig. Det finns därför ett växande behov av en teori om "världssamhället", även om detta ännu inte helt har tagit form. Vi lever i ett ingenmansland mellan den välkända "nationella världen" som delvis upphört att vara en realitet, och en "transnationell värld" som inte helt tagit gestalt, men som det är den internationella politiska ekonomins uppgift att utforska. Uppgiften begränsar sig visserligen till den ekonomiska och politiska dimensionen, men den är stor nog. I denna uppsats behandlas den roll som den regionala faktorn spelar i framväxten av en ny världsordning.

Återkomsten av det politiska

Intresset för politisk ekonomi i olika varianter har ökat påtagligt. Politisk ekonomi handlar om samspelet mellan "det politiska" och "det ekonomiska", vanligen (men väl förenklat) konkretiserat till att gälla relationen stat-marknad. Detta är en ytterst motsägelsefull relation. Tillräckligt mångfacetterad för att ligga till grund för en egen samhällsvetenskaplig disciplin, men också tillräckligt fokuserad för att möjliggöra en rimlig avgränsning (enligt vad jag skulle vilja kalla "principen om hanterbar tvärvetenskaplighet"). Staten och marknaden bygger på olika sorters logik:

- Nationalstatslogik: innebär att ett politiskt centrum försöker kontrollera och styra den ekonomiska verksamheten utifrån såväl makt- som välfärd-intressen.
- Marknadslogik: innebär att varje ekonomisk verksamhet förläggs där produktivitet och lönsamhet är störst.

Internationell politisk ekonomi (IPE) tar upp ungefär samma frågeställningar som politisk ekonomi fast på ett transnationellt plan. Det vore emellertid missvisande att se IPE enbart som en ren tillämpning av klassisk politisk ekonomi på internationella förhållanden. I många avseenden är IPE en distinkt disciplin med sin egen utvecklingshistoria, av samma skäl som man kan se världssystemet som ett distinkt system och inte enbart som ett aggregat av stater.

Den politiska ekonomins grundproblem är som sagt relationen stat-marknad, och i IPE blir problemet följaktligen den växande motsättningen mellan global interdependens på det ekonomiska området och världens uppdelning i nationalstater på det politiska området. Denna problemställning är unik för den internationella politiska ekonomin och skapar dess speciella karaktär: analys av förhållandet mellan världsekonomi och världsordning.

Detta problem kan i viss mån föras tillbaka på motsättningen mellan stat och marknad, även om det i världsekonomin inte finns någon direkt motsvarighet till staten. Det handlar snarare mer generellt eller principiellt om motsättningen mellan politisk ordning och ekonomisk frihet. "Frihet" innebär i detta sammanhang avsaknad av politiska regleringar av ekonomin, främst

kapitalets fria rörlighet. Detta är ett klassiskt problem inom såväl politisk filosofi som ekonomisk historia. En pionjär på området är Karl Polanyi som beskrivit marknadssystemets framväxt och växande frigörelse från den sociala och politiska strukturen i vilken ekonomin tidigare var "inbäddad". I sin klassiker, "The Great Transformation" (1957) såg han ett ständigt spänningsförhållande mellan marknadens expansion, och behovet att reglera marknaden på grund av dess inneboende tendens mot anarki. Behovet att reglera marknaden tillgodosågs normalt av en interventionistisk stat. När förhållandena på marknaden blev alltför kaotiska måste staten ingripa. Detta är Polanyis berömda "double movement". Enligt min uppfattning är denna idé om återtagandet av det politiska initiativet, fast nu i en transnationell kontext av expanderande marknadshushållning, en rimlig tolkning av den nya regionalismen (Hettne, 1993). Men låt oss först återvända till en äldre fas av denna diskussion om den ekonomiska friheten och dess gränser.

Även John Maynard Keynes såg med pessimism på den fortgående ekonomiska internationaliseringen:

"The decadent international but individualistic capitalism, in the hand of which we found ourselves after the war, is not a success. It is not intelligent, it is not beautiful, it is not just, it is not virtuous - and it doesn't deliver the goods. In short, we dislike it, and we are beginning to despise it. But when we wonder what to put in its place, we are extremely perplexed" (Keynes, 1933).

Det är just detta som fortfarande är problemet. Finns det något alternativ till den fortgående internationaliseringen? Keynes' diskussion kring vad som idag kallas "själv tillit" kretsade kring den enskilda statens valmöjligheter, och det är just häri begränsningen ligger i klassisk keynesianism. Det är neo-keynesianismens ambition att upphäva denna begränsning genom nationalstatens överskridande.

Observera att Keynes på goda grunder pessimistiska artikel var författad före det andra världskriget, vilket i likhet med det första världskriget kan skrivas på den internationella ekonomiska anarkins konto enligt den argumentationslinje vi här följer. Som påpekades ovan var Karl Polanyi den viktigaste företrädaren för detta synsätt. År 1945 skrev denne en artikel med titeln "Universal Capitalism or Regional Planning" (Polanyi, 1945), som är intressant att jämföra med Keynes' mer än tio år äldre artikel. Mellan dem låg ytterligare ett världskrig.

Såväl Keynes som Polanyi placerade freden i förgrunden, och frågan gällde alltså vilken internationell ekonomisk struktur som är mest fredsbevarande. Ingen av dem trodde på en fullt genomförd internationalism, men medan Keynes betonade nationell självförsörjning, såg Polanyi lösningen i regional planering. Han identifierade tre farliga "universalistiska" doktriner i förkrigsvärlden, som tycktes ha gått i graven då:

- den liberala kapitalismen i global skala
- den socialistiska världsrevolutionen
- det "tredje riket" baserat på rasism

Det "tredje riket" hade krossats på slagfältet, medan den revolutionära socialismen, personierad i Trotsky, jagats på flykten av Stalin, åberopande principen om "socialism i ett land". Den liberala kapitalismen (eller närmare bestämt det själv-reglerande marknadssystemet i global skala), som skadats svårt av guldmyntfotens kollaps, andades emellertid fortfarande, och upplivningsförsök sänkades inte. Polanyis artikel var en plädering för att dessa borde upphöra; en plädering för eutanasi.

De alternativ Polanyi såg var regionala: nya former av socialism, kapitalism och blandekonomi. Han jämförde denna desintegrationsprocess med den medeltida universalismens omvandling till ett interstatligt system. Men nu gällde det alltså inte nationalstater, utan regioner: "The new permanent pattern of world affairs is one of regional systems co-existing side by side" (Polanyi, 1945: 87).

Vilka regionala system kunde då Polanyi se konturerna av inför året 1945? De två exempel som Polanyi främst uppehöll sig vid var Sovjetunionen - onekligen ett regionalt system, även om det östeuropeiska blocket ännu inte tagit form - samt det brittiska samväldet. EG var vid denna tid inte påtänkt. Mot dessa befintliga regionala system stod USA, som hyste planer på att återupprätta ett universalistiskt system: världsmarknaden.

Vad Polanyi fruktade var att Storbritannien skulle falla i USA's armar, vilket ju var exakt vad som skedde. En ny marknadsexpansion i global skala följde. Man kan föreställa sig Polanyi vända sig i sin grav under den neoliberal era som nu råder, och den renässans som marknadsprincipen upplever i Östeuropa.

Polanyi förutsåg att Östeuropa på ett eller annat sätt skulle komma att knytas till Sovjetunionen ("Slavonic solidarity against German aggression") och han såg i detta en lösning på ett historiskt problem:

"In Eastern Europe regionalism is also the cure for at least three endemic political diseases - intolerant nationalism, petty sovereignties and economic non-cooperation. All three are inevitable by-products of a market-economy in a region of racially mixed settlements (Polanyi, 1945: 88).

Polanyi var en frihetlig socialist, långt från stalinismen. Han var också ungrare och visste vad han talade om, när han analyserade östeuropeiska förhållanden. Att Östeuropa (i varierande grad) bestod av ytterst bräckliga samhällen med beroende ekonomier och auktoritära politiska traditioner har vi på senare tid påmint om.

Polanyis förutsägelser slog i övrigt inte in i någon större utsträckning: England anslöt sig till det transatlantiska projektet; samväldet upplöstes i allt utom till namnet; en ny liberal världsordning - Bretton Woods - byggdes upp; dagens regimer i USA och Storbritannien är religiöst marknadstroende; den socialistiska regionalismen i Öst blev en mardröm med politiska utrensningar och ekonomisk irrationalism; och marknadsfundamentalismen går nu segrande också genom Östeuropa.

En regionaliserad värld utesluter inte problem och konflikter. Vi behöver bara erinra oss det orwellska scenariet i "1984": tre världsregioner (Oceanien,

Eurasien, Ostasien), som befinner sig i permanent krig med varandra. Temat återkommer i Huntingtons tes om "civilisationernas kamp" (Huntington, 1993).

Det är dock inte regionaliseringen som sådan, utan karaktären hos de regionala samhällssystemen, som är avgörande för de interregionala förbindelserna. Mot ett världssystem bestående av regionala block i konflikt, kan vi ställa visionen av, vad Gilpin kallat, en "godartad" merkantilistisk världsordning (Gilpin, 1976; 1981). Att Gilpin talar om "godartad" är en eftergift för den association till krig och nationalistisk trångsynthet, som begreppet merkantilism fått i västerländsk politisk tradition. Buzan sammanfattar skillnaden mellan "godartad" och "elakartad" merkantilism på följande sätt:

"The benign view sees a mercantilist system of large, inward-looking blocs, where protectionism is predominantly motivated by considerations of domestic welfare and internal political stability. Such a system potentially avoids many of the organizational problems of trying to run a global or quasi-global liberal economy in the absence of political institutions on a similar scale. The malevolent view sees a return of the mercantilist dynamic of the past, in which protectionism is motivated primarily by considerations of state power" (Buzan, 1984: 608).

Mot Polanyi kan man i denna fråga ställa en annan samhällsfilosof nu mer på modet: Francis Fukuyama och dennes tes om "the End of History". Denna tes bygger på att grundkonflikten i det moderna samhället är den mellan kapitalism och socialism. Upphörandet av denna konflikt innebär "slutet på historien". Den långa debatten om socialismens möjligheter skulle därmed vara över. Redan på 20-talet debatterade Polanyi denna fråga med Ludvig von Mises. Mot slutet av 30-talet var det kapitalismen som låg i dödsryckningar, medan socialismen föreföll mer dynamisk. Idag är läget alltså det motsatta. Men dialektiken, den dubbla rörelsen, finns likafullt kvar, om vi inte inbillar oss att marknaden är ett motsägelsefritt system, och att historien har upphört.

Polanyi underströk tidigt den hegemoniska maktens betydelse för en fungerande världsordning. I synnerhet då för en liberal världsordning som baseras på frihandel och en öppen världsekonomi. Tesen är att bara en hegemonisk struktur kan ge en liberal världsekonomi. Tesen om hegemonisk stabilitet går alltså emot liberala föreställningar om handelns spontana utveckling och understryker nödvändigheten av en politisk ram som anger spelreglerna på världsmarknaden. Polanyis slutsats var att en regionaliserad världsekonomi var stabilare och därmed fredligare. Det var en kontroversiell tes då den lades fram i slutet av andra världskriget, och det är en kontroversiell tes idag. Den är dock väl värd att diskutera.

Alternativa världsordningar

Konfliktmönstret i världen har förändrats i grunden. Det pågår en omfattande geopolitisk förskjutning i kombination med en ekonomisk strukturomvandling. Den världsordning som präglade tiden efter det andra världskriget byggde på USA's hegemoniska maktställning. Det var en period av relativ fredlighet, snabb ekonomisk tillväxt, och framväxt av välfärdsstater. Välfärdsstatens ideal var särskilt starkt förankrade i den europeiska varianten av kapitalism. Sverige

framstod här som en modell, men det var inte en unik modell. Världsordningen under denna tid kan sägas ha präglats av den tvådelade ambitionen att bygga nationella välfärdsstater, men inom ramen för en liberal, öppen världsmarknad, det s k Bretton Woods-systemet. Det var denna kompromiss ("the compromise of embedded liberalism") som präglade världsordningen. Vid Bretton Woods-konferensen 1944 drogs riktlinjerna upp för den s k Världsbanken (IBRD) och Internationella valutafonden (IMF), medan GATT-avtalet (General Agreement on Tariffs and Trade) kom till först 1947. Alla tre institutionerna brukar dock räknas till "systemet".

Under 1970-talet upplöstes detta system, något som märks i den nyliberala strömningen, demonteringen av välfärdsstaten, och ökad turbulens i världsekonomin. Kompromissen var överspelad. Det är emellertid tveksamt om man kan säga att en ny världsordning har etablerats.

Vad skall vi då mena med begreppet världsordning? Är det ett vetenskapligt begrepp eller ett politiskt slagord?

Begreppet var aktuellt i samband med debatten om en ny internationell ekonomisk ordning (NIEO) vid 1970-talets mitt, sedan (med radikalt annorlunda innehåll) i samband med Gulfkriget 1991. I båda fallen var det uttryck för sedermera grusade förhoppningar. Man måste tydligen skilja mellan önskvärda och möjliga världsordningar! Begreppet kan vara både positivt och normativt.

Den liberala, framförallt den nyliberala, ideologin ser marknaden som en naturlig ordning. Andra samhällsideologier, från såväl höger som vänster, menar att marknaden är liktydigt med anarki. Ett fungerande marknadssystem förutsätter en social ordning, ett system med spelregler som aktörerna i systemet följer. En social ordning förutsätter respekt för reglerna. Detta är i princip grunden för Gramscis begrepp hegemoni, en mångdimensionell och subtil form av makt.

Hegemonen garanterar ett regelsystem, utan vilket ett fritt globalt varuutbyte och kapitalflöde vore omöjligt. I avsaknad av en sådan hegemonisk maktstruktur tenderar världsordningen och världsekonomin att bryta samman, med depression och krig som följd. Detta är det fruktade trettiotalsscenarioet. England lämnade då definitivt sin roll som hegemon. Står vi, som så ofta antyds, inför ett trettiotalsscenario idag? Håller USA på att förlora sin hegemoniska maktposition? Med anarki som följd?

USA är förvisso fortfarande en militär supermakt, och som sådan knappast möjlig att utmana. USA spelade ut sitt militära kort under Gulfkriget, men de allierade utkrävdes solidarisk kostnadstäckning. USA kan alltså inte längre ensamt bära hegemonins ekonomiska börda. Den hegemoniska makten rymmer flera dimensioner än militär slagkraft. Ekonomisk styrka, teknologisk dynamik, inrikespolitisk stabilitet, legitimitet och ideologiskt ledarskap är andra viktiga egenskaper.

Vad finns det då för alternativ till amerikansk hegemoni? Att spå om internationell politik lönar sig inte, så mycket har vi lärt oss, men låt oss för diskussionens skull granska tre möjliga globala scenarier:

1. Framväxten av en ny hegemonisk makt, eller eventuellt någon form av solidarisk fördelning av det hegemoniska ansvaret.
2. En pluralistisk, global ordning, främst baserad på ett förstärkt FN.
3. En regionaliserad världsordning.

Alternativ 1: En ny hegemonisk makt eller maktkombinat

Få stater kan aspirera på rollen som ny hegemonisk makt. De två kandidater som nämnts i diskussionen är Japan och EG. De är båda nya ekonomiska stormakter, från att ha varit utpräglade "free riders" inom Pax Americana.

Paragraf 9 i den japanska författningen förbjuder Japan att använda våld för att lösa internationella konikter. Denna paragraf står i centrum för deras politiska motsättningar idag. Frågan gäller vilken internationell roll Japan skall spela. Den sk Yoshida-doktrinen (Shiguru Yoshida var den ledande politikern efter kriget) bygger på fyra principer:

- Ekonomisk tävlan med väst.
- Låg rustningsnivå - låg konfliktprofil.
- Acceptans av USAs ledarskap.
- Handel med alla - ingen diskriminering.

Utvecklingen har undan för undan underminerat denna doktrin. Japan har tagit en ekonomisk ledarroll och måste själv bestämma sin framtida politiska kurs. Det kommer att dröja innan Japan väljer väg. För närvarande finns ingen nationell konsensus. Emellertid uppmjukas de pacistiska restriktionerna långsamt. Japan var exempelvis engagerat i FN's fredsaktion i Kambodja.

Europa som paradigm för "den nya regionalismen" skall vi återkomma till mer i detalj, men när det gäller dess kandidatur till hegemonisk maktinnehavare är det ganska uppenbart att denna inte har förstärkts av de senaste årens utveckling. Det europeiska supermaktsprojektet, som ett av flera konkurrerande europeiska projekt, kan ses som en ekonomisk och politisk kraftsamling mot USA och Japan, med syftet att återupprätta en av Europa kontrollerad världsordning. Den ledande staten Tyskland har nu givit sig rätten att agera militärt utanför NATO-området, om också bara inom ramen för FN-aktioner. Paradoxalt nog är det alltså FN som gör en viss remilitarisering av Tyskland, liksom av Japan, möjlig.

De europeiska och japanska utmaningarna utgör emellertid på kortare sikt inget större hot mot USA. På längre sikt kan man dock räkna med att både Europa och Japan kommer att konkurrera med USA om den globala makten. Det kommer således att finnas tre maktcentra, och relationerna mellan dessa kan antingen, som i den trilaterala modellen (Trilateralen), präglas av samarbete eller, som i det nu mycket omdiskuterade scenariet med tre handelsblock (Triaden), av konflikt.

Detta alternativ utgörs alltså av en rad olika scenarier, inom en sammanhållen hegemonisk världsordning, men baserade på varierande maktkonstellationer.

Alternativ 2: Multilateralism

Med multilateralism avses ett öppet system där alla parter deltar på samma villkor. Ett frihandelssystem är således ett multilateralt ekonomiskt system. Som ett exempel på ett multilateralt politiskt system kan vi välja FN, där varje stat, åtminstone i generalförsamlingen, har en röst oberoende av storlek.

FN gjorde ett dramatiskt genombrott i världspolitiken genom sin militära aktion mot Irak. Detta föranledde många, enligt min mening förhastat, att tala om en ny, av FN dominerad, internationell ordning. FN skulle spela den roll för vilken FN ursprungligen var tänkt. De senare ingreppen i Kambodja och Somalia är ytterligare exempel på en växande roll för FN. Det är ännu för tidigt att utvärdera dessa erfarenheter, men några observationer kan göras:

- Behovet av FN-insatser överstiger organisationens resurser. Insatserna i Kambodja, Somalia och Bosnien ligger på ca. 20.000 man vardera.
- FN speglar maktstrukturen i det interstatliga systemet och förblir därför beroende av en föränderlig internationell konsensus, eller - i värsta fall - ett instrument för tillfälliga stormaktsallianser för att kväsa uppkomlingar som vill förändra den etablerade ordningen.

Det internationella klimatet möjliggör på ett helt annat sätt än tidigare multinationella ingripanden till skydd för hotade minoriteter. De irakiska kurdernas öde var här en vändpunkt. Multinationella ingripanden innebär en mindre krigsrisk, eftersom det land mot vilket interventionen riktar sig, knappast skulle börja krig mot ett kollektiv av stater.

Alternativ 3: En regionaliserad världsordning

En regionalisering av världsordningen sammanhänger med två redan observerbara grundfaktorer:

- En multipolär tendens i det globala systemet
- En starkare identitet på den regionala nivån.

Dessa två tendenser påverkar naturligtvis varandra, men är ändå klart distinkta. Olika regioner kommer, på grund av olika inomregionala förhållanden, att ha olika förmåga att utnyttja det nya manöverutrymme som tendensen mot multipolaritet erbjuder. Vi skall behandla detta scenario i större detalj.

Den Nya Regionalismen

En regionalisering, idag ofta kallad den Nya Regionalismen, förutsätter alltså dels sådana förändringar av världsordningen som leder till ökat manöverutrymme på den regionala nivån, dels framväxten av en regional identitet. Det är dock en komplicerad process som framskrider i olika takt inom olika regioner, och det kommer att ta lång tid innan vi kan fastslå resultatet av processen. Som alltid, när det handlar om påbörjade processer vars fortsatta inriktning vi har begränsad kunskap om, råder viss terminologisk förvirring. Detta gäller t o m regionbegreppet i sig. Låt mig därför precisera begreppen så gott det låter sig göra.

Man kan först skilja mellan supranationella regioner, dvs. regioner som består av ett antal angränsande länder, och subnationella regioner, dvs regioner inom ett land. Den senare betydelsen har varit den vanligaste. Vad vi här är intresserade av är den första typen som också kan kallas makroregioner eller världsregioner. Makroregionen är alltså en framväxande samhällsnivå mellan nationen och den internationella (eller globala) nivån. Med mikroregion skall vi förstå en eller flera angränsande subnationella regioner som, inom ramen för den större regionaliseringsprocessen, gemensamt söker en nisch, eller uttrycker en intressegemenskap, i det nya politiska landskap som tar form som en konsekvens av den globala regionaliseringsprocessen.

Eftersom dagens embryonala regioner ännu inte har fått ett tydligt ansikte (EG/EU är här ett undantag) blir regionbegreppet ofta abstrakt och innehållslöst. För många syftar begreppet regionalism i första hand på en uppdelning i tre handelspolitiska block, nämligen Nordamerika, Stillahavsasien, och Europa. Detta är ett troligare scenario på kort sikt än egentlig regionalism. eller vad jag här kallar "den nya regionalismen".

Handelsblock, eller megamarknader, är ett helt annat fenomen än regionalism i denna mening. De kan närmast beskrivas som en decentralisering av det internationella handelssystemet, eller GATT-systemet. Regionala handelsblock kan så länge de följer GATTs spelregler (att inte skapa handelshinder utåt) knappast betraktas som regioner.

Vi kan se regionalisering som ett rent positivt (empiriskt) fenomen, men man kan också möta en normativ ansats: regionalism. Här kan man återigen skilja på (1) regionalism som ett projekt för en viss region ("Europaprojektet"), och (2) regionalism som en idealmodell för världsordningen (nymerkantilism).

Regionbegreppet kan referera till objektet (den geograska regionen), till subjektet (den politiska regionen), till processen (regional integration eller regionalisering), eller till ideologin (regionalism, önskan om regionalt samarbete).

Avgränsningen av den regiontyp som här intresserar oss, makroregionen eller världsregionen, kan göras på olika sätt:

1. Analytiskt, dvs. regionen bestäms av det studerade fenomenets egen utbredning. Europa kan exempelvis indelas i områden som företrädesvis är vindrickande, respektive öldrickande. Detta är kanske av intresse för respektive näringsföreträdares marknadsföring, men saknar heller inte kulturantropologisk betydelse.
2. Geografiskt, dvs. regionen bestäms av klimatologiska, fysiska och andra naturgeografiska (objektiva) förhållanden i en kombination som ger oss en distinkt region utan att detta nödvändigtvis tar sig ekonomiska, sociala, politiska eller kulturella uttryck. Normalt befolkas emellertid en region av människor, vilket naturligtvis sätter sin prägel på regionens utveckling.
3. Formellt dvs. ett antal angränsande länder som genom någon form av samarbetsavtal, och därav följande gemensamt handlande, i ett eller flera avseenden, kommer att utgöra en (subjektiv) enhet.

4. Dynamiskt, dvs. av processer som verkar politiskt och ekonomiskt homogenerande på en grupp angränsande länder och på sikt skapar vad vi kan kalla ett regionalt civilsamhälle eller, om säkerhetsproblematiken placeras i fokus, ett regionalt säkerhetskomplex eller en säkerhetsgemenskap. Det bästa exemplet på det sistnämnda är Norden, som även under det kalla kriget utgjorde en säkerhetsgemenskap, trots att de enskilda staterna i den nordiska regionen tillämpade olika säkerhetspolitiska doktriner.

Vi kan när det gäller dynamisk avgränsning inte från början bestämma vad som är en region, eftersom regionalisering är en process. Det finns grader av regional komplexitet ("regionness"), alltifrån en naturgeografisk homogen zon till regionen som en historisk formation, som ett eget subjekt, och en handlande aktör. Vi kan alltså aldrig slutgiltigt definiera en region, eftersom regioner definierar sig själva genom att långsamt omvandlas från en objektiv slumrande existens, till en subjektiv aktiv existens.

En region kan alltså avgränsas på olika sätt, och kan sättas in i olika teoretiska perspektiv. Den kan också ges olika betydelser beroende på internationell kontext, dvs. vilken typ av världsordning regionen är knuten till: unipolär, bipolär eller multipolär.

I en unipolär världsordning motarbetas regionalisering, eftersom denna utgör en utmaning mot den dominerande makten. I en bipolär världsordning präglas regionerna av maktkampen mellan de två blocken. Inom varje region tenderar det bipolära mönstret att reproduceras (hegemoniska regioner). I en multipolär världsordning får regionerna fritt spelrum och kan sätta sin prägel på världsordningen - en regionaliserad världsordning.

Beroende på teoretiskt-ideologiskt perspektiv kan en regionaliserad världsordning framstå som tilltalande eller frånstötande. För dem som utgår ifrån ett liberalt IPE-perspektiv är världsmarknaden idealmodellen, och tendenser mot en upplösning av GATT-systemet framstår som oroväckande. Nymerkantilisterna, som utgår ifrån ett realistiskt IPE-perspektiv, ser istället detta som en önskvärd utveckling, eftersom de föredrar en världsordning som vilar på självförsörjande regionala block.

Regionalt samarbete och regional integration har funnits sedan länge, men man kan idag tala om en "ny regionalism".

Den "gamla" regionalismen:

- skedde inom en bipolär världsordning, präglad av ett kallt krig mellan två supermakter, som också representerade konkurrerande system (kapitalism och socialism)
- skapades ofta som en åtgärd uppifrån av supermakterna som i sin inbördes maktkamp knöt till sig grupper av länder (klientstater). Därigenom introducerades det kalla kriget i samtliga regioner (hegemonisk regionalism). Naturliga regioner blev därför tudelade och polariserade, vilket försvårade uppkomsten av en regional identitet

- hade ofta specifika uppgifter: t ex säkerhet (NATO) eller ekonomiskt samarbete (EFTA). Dessa funktioner sammanföll nödvändigtvis inte, och därför försvårades återigen uppkomsten av regional identitet.

Den "nya" regionalismen:

- utvecklas inom en multipolär världsordning med större manöverutrymme för regionala grupperingar som ger uttryck för sina egna intressen.
- sker som en spontan, underifrån - eller snarast inifrån - regionen kommande process.
- gäller fler samhällsaspekter (multidimensionell) inklusive regional identitet, vilket erinrar om nationsbyggnad. Den nya regionalismen har följaktligen kallats "extended nationalism"

Grader av regionalism

Ett annat sätt att precisera innebörden av den nya regionalismen är att förknippa den med en hög grad av "regionness". Region som process kan analyseras utifrån fem grader av "regionness":

1. Den naturgeografiska/ekologiska regionen, vars avgränsning diskuterades ovan, kan tas som ett naturligt och logiskt utgångsläge. Som regel kan man naturligtvis inte bortse från att det finns människor i regionen och därmed får den en social dynamik som präglar dess fortsatta utveckling.
2. Regionen som socialt system med ett mönster av translokala relationer som kan vara negativa (t ex regionalt säkerhetskomplex), eller positiva (t ex säkerhetsgemenskap) utan att nödvändigtvis implicera ett formellt organiserat samarbete. Positiva relationer implicerar dock en högre grad av "regionness".
3. Ett regionalt samarbete kan gälla många olika frågor. Olika grupper av länder kan vara involverade i flera typer av samarbete inom en naturgeografisk region, även om de har en gemensam kulturbakgrund.
4. Ett systematiskt samarbete på flera olika områden ger upphov till ett regionalt civilt samhälle, t ex i form av en säkerhetsgemenskap på det politiska området, eller en gemensam arbetsmarknad på det sociala.
5. Regionen blir en historisk formation med en distinkt identitet, vilket kan ta sig uttryck i en union (EG - EU) med maktbefogenheter som tagits över från de ingående staterna.

Detta är ingen stadieteori, dvs jag postulerar inte att världens regioner med nödvändighet rör sig mot "högre" stadier. Utvecklingen kan i själva verket gå åt båda hållen, dvs. mot ökad eller minskad "regionness". Efter en viss tröskelnivå, där regionens egen dynamik tar fart, är det troligt att utvecklingen bara går åt ett håll. Regionaliseringens egendynamik tar då överhanden, och genom den ekonomiska interdependensen och delegering av beslutsrätt från nationalstat till regionala samsamarbetsorgan, undermineras de gamla nationalstaternas ställning. Den "nationella" nivån utgör fortfarande en adekvat beslutsnivå för vissa syften.

Regionalisering: en global översikt

Ännu kan man bara tala om en tendens till regionalisering av världsordningen, skiftande i styrka från region till region:

Europa

Europa är den region som tydligast illustrerar den regionala faktorn i den nya världsordningen. Under 1980-talet uppstod en klar tendens mot starkare europeisk regional identitet. Dess tidigare mot varann så fientliga delar agerade alltmer självständigt gentemot de båda supermakterna, vars hegemoni reduceres. Därmed påskyndades avslutandet av det kalla kriget.

Den, i förhållande till Romfördragets program, relativt blygsamma ekonomiska integration som hittills skett i Europa kan, i allt väsentligt, ses som ett uttryck för denna allmänna internationella tendens mot interdependens, snarare än som en distinkt regional integrationsprocess.

Den ekonomiska integrationen i Europa blev dock splittrad på grund av den förda säkerhetspolitiken: EG med nära anknytning till NATO, Comecon med liknande koppling till Warszawapakten, och det som efterhand blev de neutrala ländernas organisation, EFTA. Den ekonomiska integrationsprocessen var med andra ord helt underordnad den säkerhetspolitiska ordningen.

Först den utopiska, nyliberala deklARATIONEN vid 80-talets mitt, om den inre marknaden och de fyra friheterna, gav uttryck för en klar politisk vilja till fördjupad, västeuropeisk marknadsintegration. De båda andra organisationerna förmådde av olika skäl inte svara på detta. Comecon var i grund och botten ett tvångssamarbete, som nu hamnat på historiens sophög. EFTA's samarbete gällde primärt frihandelsvillkor, och var ett synnerligen tunt avtal. Det kunde förmodligen lika gärna ha uppnåtts inom ramen för den allmänna internationella interdependensen.

Projekt "1992" däremot, var ett djärvt språng in i framtiden, och innebar också åtskilligt mer än de fyra friheterna: ökad rörlighet för arbetskraft, kapital, varor och tjänster. Inrikespolitik, utrikespolitik, säkerhetspolitik och militärt samarbete kan i praktiken inte hållas utanför det europeiska samarbetet. En av förutsättningarna för detta fördjupade samarbete var politisk homogenisering.

Den politiska homogeniseringen har inneburit att demokrati och marknads ekonomi blivit europeisk (för att inte säga internationell) norm. Dessutom har den inneburit politisk autonomi gentemot supermakterna.

Tre faser i denna homogeniseringsprocess kan i sin tur urskiljas:

1. Mot bakgrund av de senaste årens turbulens är det lätt att glömma bort vad de sydeuropeiska diktaturernas störtande betydde; en eliminering av anakronistiska politiska former som erinrade om ett skamligt europeiskt förflutet, och ett väsentligt utvidgat livsrum för den liberala kapitalistiska ordningen. Medelhavseuropa, framförallt dess iberiska del, blev åter dynamiskt. Barcelona visar nu vägen för det nya Europa.
2. Under förra hälften av 1980-talet marscherade den nya freds rörelsen i många huvudstäder, framförallt i Europas nordvästra delar. Orsaken var

medeldistansrobotar, SDI och "det nya kalla kriget", som avbrutit en lovande europeisk avspänningsprocess. Betydelsen av den nya fredsrörelsen låg bl a i att klyftan inom den gamla transatlantiska alliansen blev uppenbar. Europas politiska kultur skilde sig starkt från Reagans USA.

3. "1989 års revolution" var det mest dramatiska, och samtidigt det mest överraskande inslaget i den europeiska omvandlingen mot självständighet och politisk homogenitet. Reformkommunismen sågs som det stora hoppet, men bara i väst. I öst ville man gå längre. Planhushållning och kommandoekonomi förkastades med sådant eftertryck att en debatt utbröt om "historiens slut". Denna idé byggde på att kampen mellan kapitalism och kommunism var den helt avgörande konflikten i världen, och att denna kamp nu var avgjord till kapitalismens fördel.

Europas "europeisering" bidrar också till den allmänna regionaliseringstendensten i världen genom att, mer eller mindre, tvinga andra regioner att följa samma väg. Detta sker på flera olika sätt, negativt såväl som positivt.

Runt om i världen fruktar man en "fästning Europa", dvs. att utestängas från den europeiska marknaden. Man förbereder sig därför på en mindre öppen värld, där varje region politiskt måste agera mer självständigt, och ekonomiskt i högre grad utnyttja den egna regionala "hemmamarknaden". USA arbetar för ett GATT-avtal, men bygger samtidigt en fördjupad närmarknad genom NAFTA. Länderna i ASEAN kräver frihandel, samtidigt som några av dem uppmanar Japan att ta ledningen i ett östasiatiskt block (EAEC).

I mer positiva termer påverkar EG's diplomatiska "group-to-group" strategi andra nationsgrupperingar att agera mer regionalt. EG föredrar alltså att förhandla med andra länder gruppvis. I många regionala organisationer (SAARC, OAU, SADC, ASEAN) nämns uttryckligen EG som modell och föredöme. Europas fortsatta utveckling har därför stor betydelse för världsordningens fortsatta utveckling. Vi kan tänka oss ett antal olika scenarier.

Vi kan först dela upp scenarierna i två kategorier: (a) Europas upplösning eller (b) Europas fördjupade integration.

Upplösningsskategorin innehåller två mycket olika scenarier: Ett där Europa som historisk formation mer eller mindre uppgår i en större integrerad världsekonomi - vad som ibland kallas den globala interdependensen - där nuvarande stater förblir byggstenarna, dock utan att ha någon egentlig ekonomisk makt. Detta kan sägas vara den nyliberala visionen.

I den andra varianten sönderfaller Europa i mindre enheter - regionernas Europa - där etnisk och regionalekonomisk samhörighet blir bärande för identiteten, den förra blir viktigare i östra Europa, den senare blir viktigare i västra Europa. Detta kan sägas vara den gröna visionen.

Själv tror jag mer på olika integrationsscenarioer, och här kan man identifiera tre möjligheter:

Fästningen Europa vänder sig inåt och bygger murar mot den fattiga världen, inklusive de mindre utvecklade områdena i östra Europa. Fästning Europa

lever i ständig spänning med andra regionala block, mot vilka den skyddar sin autarkiska ekonomi. Detta scenario beskrevs redan i Orwells motbudande framtidsfantasi "1984". Det är en nyfascistisk vision (om ordet vision kan användas i sammanhanget).

Superstaten Europa: ett återupprättande av Europas hegemoni. Detta kan sägas vara en federalistisk vision, förankrad i Bryssel. Europa blir på nytt ett globalt centrum. Det organiseras i enlighet med centrum-periferimodellen, i form av koncentriskt cirklar: gamla EG (numera union), gamla EFTA, delar av gamla COMECON. Vissa länder kommer att stiga, andra sjunka i grad, beroende på hur deras ekonomier utvecklas. Det kan också kallas för en hegemonisk vision. Med de nuvarande ekonomiska problemen har detta scenario förlorat i aktualitet. Men det finns ytterligare ett scenario.

Huset Europa är, i likhet med fästningen, en mer inåtvänd konstruktion. Det gäller att undvika att Europa reduceras till en "konsumtionszon", som det heter i den franska debatten. Detta är alltså en nymerkantilistisk vision. I bästa fall finns också en inriktning på att utjämna regionala och sociala klyftor i det större Europa, men också på att utveckla bilaterala relationer till fattigregionerna bl a i syfte att minska migrationstrycket därifrån. Det gäller främst Afrika och Mellanöstern.

Det tredje scenariet, ett europeiskt hus med en anständig nivå av gästfrihet mot yktingar och omtanke om Tredje världen, är kanske det bästa vi kan hoppas på, både för Europa och Tredje världen. Det är "den nya Välfärdsmodellen" (som också tycks inspirera USA under Clinton).

Denna välfärdsmodell förutsätter inte någon högkonsumtionslinje. Den innebär ett samhällligt ansvar för medborgarna i en politisk enhet, som inte nödvändigtvis är en nationalstat, på en levnadsnivå som produktionssystem och ekologi tillåter. Det ska gälla för framtida generationer likaväl som för nu levande.

Attityden till EG/EU borde till stor del bero på hur man bedömer realismen i dessa scenarier. En övergripande syn på den historiska utvecklingens möjligheter och begränsningar är viktigare än en fixering vid någon enstaka fråga. Vi kan inte ens ta fortsatt integration för given. Nationalismen har på nytt börjat spela en roll och integration och desintegration pågår samtidigt med osäkert utfall.

Världen utanför Europa

Låt oss nu vända blickarna mot utomeuropeiska regioner:

Latinamerika har historiskt präglats av sina "öppna ådror" som Galeanos en gång skrev om i sin berömda bok. Detta externa beroende har av tradition, och av den latinamerikanska beroendeskolan, betraktats som det stora utvecklingshindret. Den mer inåtvända importsubstitutionspolitiken på 50- och 60- talen var i praktiken begränsad till de nationella ekonomierna, vilket var dess svaghet. Det gamla regionala samarbetet var ett stort fiasko. Idag handlar det om vittsyftande regionala projekt, i norr: NAFTA (USA, Kanada, Mexico, och på sikt Centralamerika och Karibien), i söder: MERCOSUR

(Brasilien, Argentina, Paraguay, Uruguay). Mellan dessa regionala formationer, från Venezuela till Chile, råder stor osäkerhet. Skall man acceptera en nordamerikanisering av Latinamerika, eller satsa på en latinsk motkraft?

Östasien är fortfarande delat efter det kalla kriget och Koreas, Kinas och Japans roller är odeciderade. Trots den ekonomiska dynamiken är den östasiatiska regionen inte någon region annat än i geografisk mening. Detta kan snabbt ändras genom Koreas återförening, ett mer utåtriktat Kina och ett gentemot USA mer självständigt Japan.

Sydostasiens länder, organiserade i ASEAN, är alla extremt exportberoende, och ASEAN har därför främst fungerat som en förhandlingskartell i internationella handelsfrågor, och som ett politiskt skydd mot det kommunistiska Vietnam. Idag försöker man stimulera en regional marknad, och man planerar för att inkorporera ett postkommunistiskt Indokina. Därmed skulle en mer naturlig sydostasiatisk region skapas. Samtidigt smälter regionen alltmer samman med Östasien, bl a genom det japanska kapitalets dominans.

Sydasien är däremot en mer inåtvänd region, främst gäller detta den regionala stormakten Indien, medan de mindre länderna i regionen orienterat sig utåt för att motverka den indiska dominansen. Genom SAARC har denna spänning reducerats (de mindre staterna kan tillsammans i någon mån väga upp Indien), och efter det kalla krigets slut går det inte längre att alliera sig med olika supermakter. Indiens ekonomiska liberalisering gör att den ekonomiska politiken blir mer likformig över hela regionen, samtidigt som det finns en regional demokratiseringstendens. Ökad homogenisering, "ökad regionness". Det största hindret är den grundläggande fiendskapen mellan Indien och Pakistan.

Mellanöstern är också en region med låg grad av, vad jag kallar, "regionness". Där finns ett övermått av religiösa och etniska konikter. Dessutom starka spänningar mellan de potentiella, regionala stormakterna med olika kulturell bakgrund: det arabiska, det persiska och det turkiska. Subregionala grupperingar är således att vänta, i vilka den postsovjetiska centralasiatiska regionen kommer att finnas med. Den stora konflikten i denna region har varit palestinafrågan, varför en lyckosam fredsprocess skulle skapa en radikalt förändrad situation vad gäller regionalt samarbete.

Nordafrika orienterar sig främst mot den övriga arabvärlden och mot Europa. Mellan det arabiska och det afrikanska finns en konflikt som fått särskilt allvarliga proportioner i Sudan. Spänningar föreligger dock mellan Nordafrika och arabiska regionala stormakter i Mellanöstern, liksom mellan Nordafrika och EG som efter medelhavsländernas inträde upplevs som en "fästning". Det finns således starka incitament till ett regionalt samarbete, som efter 1991 har fått allt fastare former.

Afrika är en region med många konflikter men, vad gäller den del av kontinenten som ligger söder om Sahara, med en traditionellt given kulturell regionalism. Afrika omfattar också ett antal subregionala block:

Södra Afrika är en av krig drabbad region. Kolonialismen överlevde längst där, och de nya staterna utsattes för destabilisering av Sydafrika. De s k front-

staterna organiseras av SADC, som alltså i första hand formats genom hotet från Sydafrika, i andra hand som ett nyregionalt projekt. Namnbytet från SADCC till SADC innebär en uppgradering av ambitionsnivån, ett steg mot ökad "regionness". SADC kan tänkas inkludera ett majoritetsstyrt Sydafrika, vilket skulle göra södra Afrika till en afrikansk motor. Den framtida regionala utvecklingen är alltså avhängig av den inrikespolitiska utvecklingen i Sydafrika.

Västafrika organiseras av ECOWAS, primärt en ekonomisk samarbetsorganisation som aktiverats genom en säkerhetspolitisk kris, nämligen inbördeskriget i Liberia. Av ECOWAS organiserade säkerhetsstyrkor, Ecomog, ingrep och förhindrade en massaker. Ännu har man bara kontroll över huvudstaden Monrovia. Typen av intervention var dock fredsskapande snarare än fredsbevarande. Problemet ur regionaliseringssynpunkt är den dominerande roll som Nigeria spelade när det gäller interventionens genomförande. Av samma skäl gick tidigare det ekonomiska samarbetet inom ECOWAS trögt.

På Afrikas Horn finns ingen regional sammanslutning. Det nationella sönderfallet har där pågått utan att någon regional organisation kunnat ingripa. Ett embryonalt samarbete har nu börjat växa fram kring ett annat problem: miljökrisen.

För hela Afrika finns en organisation OAU som nyligen uttalat sig för en gemensam marknad, modell EG. Den har dessutom, vilket är signifikativt, öppnat dörren för ingripanden i enskilda länder som drabbats av akuta etniska konflikter som hotar de artificiella statsbildningar som kolonialmakterna skapat.

Regionaliseringens konsekvenser

Regionalisering måste ses som en global process, även om den naturligtvis förutsätter ett aktivt intresse för regionalt samarbete inom olika potentiella regioner. Detta intresse betingas emellertid också av att förändringar i världsordningen föder regionaliseringsprocesser, som i sin tur påverkar varandra. På den globala nivån utgör multipolaritet helt andra förutsättningar för regionalisering än unipolaritet och bipolaritet. På den regionala nivån utgör regionalisering i ett område en modell eller en utmaning i ett annat. Det regionala samarbetet i Nordafrika har således EG som mycket tydlig modell, samtidigt som det är upplevelsen av att EG håller på att bli en "fästning Europa" som är det regionala samarbetets främsta drivkraft. På liknande sätt kommer MERCOSURs strategi att bestämmas av utvecklingen inom NAFTA. På den mikroregionala nivån skapas länkar till den större regionala integrationsprocessen, vilket underminerar nationalstatens position och ytterligare påskyndar regionaliseringsprocessen.

Regional integration är vidare inte någon lineär process utan måste ses som ett projekt som bärs upp av en "regionsbyggande elit" och som stöds av samhällsklasser (eller snarare fraktioner av olika klasser), samtidigt som förlorarna i processen organiserar sig till motstånd. Integration och disintegration blir två sidor av samma mynt. Detta fenomen kan studeras inte minst i Europa.

I Europa pågår sedan några decennier ett historiskt enhetsarbete. Samtidigt pågår en upplösningsprocess som aktualiserar en rad konflikter på olika nivåer. I närområdet pågår flera inbördeskrig, inom själva Europa ett. En stat har delats "över en natt" och utan våld, ytterligare en eller två kan stå inför sin definitiva delning. Väpnade separatiströrelser pågår i sex länder. Europas engagemang för frihet utanför den egna kontinenten är i avtagande. Våld mot invandrare pågår i så gott som alla länder. Överallt i Europa upplever nationalismen en renässans som för tankarna tillbaka till tiden före första världskriget och till mellankrigstiden. Mikroregionalism utgör ett hot mot sammanhållningen i flera nationalstater.

Den politiska unionens födelsedag förbigicks med tystnad, som vore unionen dödfödd. Regeringarna som undertecknat traktaten vet att åtminstone två av fem européer är emot unionen. Raticeringen avslöjade en djup klyfta mellan den byråkratiska integrationsprocessen och den allmänna opinionen.

För att förstå denna paradox av samtidig integration och disintegration är det nödvändigt att se Europa som ett regionalt system, där olika delar påverkar varann. Debatten om EG/EU har hittills kretsat kring etablerandet av den inre marknaden, eller "den lilla processen", utan att ta i beaktande den omvälvande historiska förändring som Europa i sin helhet genomgår, här kallad den "den stora processen".

Regionaliseringen i olika delar av världen är en ojämn process. Olika regioner kommer att uppnå olika grader av "regionness". De olika incitament som empiriskt kan konstateras: regionalism som utvecklingsstrategi, regionen som ram för ekologisk problemlösning, och regionalt samarbete som konfliktlösningens metod, har olika tyngd och olika förutsättningar i olika delar av världen. Låt mig avslutningsvis kommentera dessa tillämpningsområden.

Regionalt samarbete har positiva utvecklingskonsekvenser på följande områden: (1) Självförtroendet kunde aldrig uppnås på nationalstatsnivå, men ter sig rimligare och möjligare på den multinationella regionens nivå. I fallet Afrika är regional integration t ex en förutsättning för att skapa fungerande ekonomiska system. (2) fattigare länder har större möjligheter att förbättra sin position (och nyrika länder att bevaka sin) i den internationella arbetsfördelningen genom gemensamt agerande. Så kan ASEAN t ex ses som en kollektiv förhandlingskartell gentemot de dominerande handelsblocken. (3) Regional konfliktlösning reducerar rustningsnivån och möjliggör därmed en produktiv användning av tillgängligt kapital. Till detta kommer en ökad dragningskraft på internationellt kapital. Fred i mellanöstern kan illustrera den dramatiska utvecklingspotentialen i konstruktivt ekonomiskt samarbete.

Den ekologiska krisen existerar på alla nivåer, och vissa lösningar kan bara vara globala. Inte desto mindre finns det regional ekologiska system vars obalans bara kan åtgärdas genom regionalt samarbete. Många av dessa har att göra med vatten: kustområden, flodsystem, grundvatten. Med ökad vattenbrist står många länder inför ett nytt säkerhetsproblem som kan ses som ett tvingande skäl till ett fördjupat regionalt samarbete.

När det gäller den etnonationalistiska konikttyp som tycks komma att

präglade 90-talet har den regionala organisationen som konfliktlösare särskilda förutsättningar som såväl nationalstaten som FN-systemet saknar. Regionen kan absorbera spänningar som institutionaliserats inom ramen för nationalstaten. Den regionala organisationen kan inte välja om den skall ingripa eller inte i en situation då den regionala säkerheten står inför ett akut hot, som t ex i fallet Liberia. Vissa FN-aktioner är förklädda regionala aktioner, som t ex Japans djupa engagemang i Kambodja. EG hade vid tiden för det jugoslaviska sammanbrottet ingen säkerhetspolitisk kompetens och agerade på ett splittrat sätt vilket förvärrade krisen. Det empiriska underlaget för tesen att regionen i framtiden kommer att fungera som konfliktlösare är förvisso svagt. Men situationens logik talar trots allt för en sådan roll.

Otvivelaktigt har regionen som politisk aktör börjat spela en större roll i alla delar av världen, men ännu är regionaliseringstendenserna för svaga för att några bestämda slutsatser skall kunna dras. Vad som ovan presenterats utgör en kombination av teoretiskt ramverk och analytiska frågeställningar för ett forskningsprojekt inom UNU/WIDER i Helsingfors som tar sin början i januari 1994. En första diskussion av centrala frågeställningar kommer att ske i samband med IPSA's världskongress i Berlin i augusti 1994. Kommentarer till detta utkast mottas därför med tacksamhet.

Litteratur

- Buzan, B. (1984). "Economic Structure and International Security: the Limits of the Liberal Case", *International Organization*, 38: 4.
- Buzan, B. (1991). *People, States and Fear*, Brighton: Wheatsheaf
- Gilpin, Robert (1975). *U.S. Power and The Multinational Corporation: The Political Economy of Foreign Direct Investment*, New York: Basic Books.
- Gilpin, Robert (1981): *War and Change in World Politics*, New York: Cambridge University Press.
- Hettne, B. (1993). "The Concept of Neo-mercantilism", i Lars Magnusson (red.), *Mercantilist Economics*, Norwell, MA: Kluwer.
- Huntington, Samuel P. (1993). "The Clash of Civilizations?" *Foreign Affairs*, vol. 72, No. 3, pp. 22-49.
- Keynes, J. M. (1933). "National Self-Sufficiency", *Yale Review*, Vol. XXII, No. 4, pp. 755-769.
- Polanyi, K. (1945). "Universal Capitalism or Regional Planning", *The London Quarterly of World Affairs*.
- Polanyi, K (1957). *The Great Transformation*, Boston: Beacon Press.

präglade 90-talet har den regionala organisationen som konfliktlösare särskilda förutsättningar som såväl nationalstaten som FN-systemet saknar. Regionen kan absorbera spänningar som institutionaliserats inom ramen för nationalstaten. Den regionala organisationen kan inte välja om den skall ingripa eller inte i en situation då den regionala säkerheten står inför ett akut hot, som t ex i fallet Liberia. Vissa FN-aktioner är förklädda regionala aktioner, som t ex Japans djupa engagemang i Kambodja. EG hade vid tiden för det jugoslaviska sammanbrottet ingen säkerhetspolitisk kompetens och agerade på ett splittrat sätt vilket förvärrade krisen. Det empiriska underlaget för tesen att regionen i framtiden kommer att fungera som konfliktlösare är förvisso svagt. Men situationens logik talar trots allt för en sådan roll.

Otvivelaktigt har regionen som politisk aktör börjat spela en större roll i alla delar av världen, men ännu är regionaliseringstendenserna för svaga för att några bestämda slutsatser skall kunna dras. Vad som ovan presenterats utgör en kombination av teoretiskt ramverk och analytiska frågeställningar för ett forskningsprojekt inom UNU/WIDER i Helsingfors som tar sin början i januari 1994. En första diskussion av centrala frågeställningar kommer att ske i samband med IPSA's världskongress i Berlin i augusti 1994. Kommentarer till detta utkast mottas därför med tacksamhet.

Litteratur

- Buzan, B. (1984). "Economic Structure and International Security: the Limits of the Liberal Case", *International Organization*, 38: 4.
- Buzan, B. (1991). *People, States and Fear*, Brighton: Wheatsheaf
- Gilpin, Robert (1975). *U.S. Power and The Multinational Corporation: The Political Economy of Foreign Direct Investment*, New York: Basic Books.
- Gilpin, Robert (1981): *War and Change in World Politics*, New York: Cambridge University Press.
- Hettne, B. (1993). "The Concept of Neo-mercantilism", i Lars Magnusson (red.), *Mercantilist Economics*, Norwell, MA: Kluwer.
- Huntington, Samuel P. (1993). "The Clash of Civilizations?" *Foreign Affairs*, vol. 72, No. 3, pp. 22-49.
- Keynes, J. M. (1933). "National Self-Sufficiency", *Yale Review*, Vol. XXII, No. 4, pp. 755-769.
- Polanyi, K. (1945). "Universal Capitalism or Regional Planning", *The London Quarterly of World Affairs*.
- Polanyi, K (1957). *The Great Transformation*, Boston: Beacon Press.